

UNIVERSITATEA „BABEȘ–BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE. CIVILIZAȚIE. CULTURĂ”

**Măcelarii din Baia Mare și meșteșugul lor din
secolul al XVI-lea până în 1872**

- Rezumatul tezei de doctorat -

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Rűsz-Fogarasi Enikő

Student-doctorand:

Sütő Kálmán Zsolt

**Cluj-Napoca
2019**

CUPRINS

INTRODUCERE	5
a. Istoriografia problemei	6
a.1. Literatura de specialitate privind breslele măcelarilor din Ungaria și Transilvania	6
a.2. Literatura de specialitate privind breasla măcelarilor din Baia Mare.....	15
b. Sursele și metodologia de cercetare	18
c. Structura lucrării	23
1. ORAȘUL BAIJA MARE ÎN SECOLELE XVI–XIX.....	25
1.1. Scurt istoric al evoluției orașului	25
1.2. Organizarea și structura administrației orașului Baia Mare.....	29
1.2.1. Consiliul interior (senat, magistrat).....	31
1.2.2. Judele orășenesc	35
1.2.3. Consiliul exterior (comunitatea aleasă).....	36
1.2.4. Alegerea oficialilor orășenești.....	38
1.2.5. Tensiuni etnice și confesionale	43
1.2.6. Adunările consiliilor.....	45
1.2.7. Remunerația oficialilor orășenești.....	48
1.2.8. Autoritatea publică	55
1.2.9. Slujbași angajați ai orașului.....	58
1.2.10. Concluzii	69
2. BREASLA MĂCELARILOR DIN BAIJA MARE ÎN SECOLELE XVI–XIX	71
2.1. Meșteșugarii prelucrători de carne din Baia Mare: măcelari, henteleri	71
2.2. Privilegiile și statutele breslei măcelarilor	74
2.3. Structura internă a breslei	93
2.3.1. Ucenicii	93
2.3.2. Calfele	99
2.3.2.1. Lucrarea de măiestrie.....	107
2.3.3. Meșterii.....	108
2.3.3.1. Numărul meșterilor și amplasarea locuințelor lor pe harta orașului.....	109
2.3.3.2. Originea și naționalitatea meșterilor.....	118
2.3.3.3. Desfășurarea activității în cadrul breslei	121
2.3.3.4. Alte preocupări și îndeletniciri	123
2.3.3.5. Studiu de caz: Ioan Kerekes – un meșter întreprinzător	125

2.3.4. Conducerea breslei	129
2.3.4.1. Staroștii	129
2.3.4.2. Meșterul de serviciu.....	130
2.3.4.3. Meșterul controlor	131
2.3.4.4. Părintele calfelor.....	131
2.3.4.5. Notarul breslei	131
2.3.4.6. Cotigarul	132
2.3.4.7. Vânzătorul de carne	132
2.3.4.8. Vânzătorul de slănină	133
2.3.4.9. Comisari ai breslei	133
2.4. Rolul și sarcinile breslei măcelarilor din Baia Mare.....	135
2.4.1. Sarcini economice	135
2.4.1.1. Orașul ca beneficiar ai serviciilor și angajator	136
2.4.1.2. Relații între bresle.....	137
2.4.1.2.1. Henteleri.....	138
2.4.1.2.2. Cojocari.....	138
2.4.1.2.3. Cizmari.....	139
2.4.1.2.4. Tăbăcari	140
2.4.1.2.5. Curelari	141
2.4.1.2.6. Lumânărari.....	142
2.4.1.2.7. Săpunari	143
2.4.1.2.8. Pieptănari, strungari	144
2.4.2. Sarcini sociale	145
2.4.2.1. Adunările breslei.....	148
2.4.2.2. Festivități	149
2.4.2.3. Averele breslei	151
2.4.2.3.1. Lada breslei măcelarilor.....	152
2.4.2.3.1.1. Descriere fizică.....	154
2.4.2.3.2. Sigiliile, steagurile și farfuriile breslei.....	154
2.4.2.3.3. Coșul măcelarilor	155
2.4.2.4. Protecția socială a meșterilor bolnavi, a orfanilor și a văduvelor meșterilor	156
2.4.2.5. Alte activități caritative	158
2.4.3. Sarcini politice.....	159

2.4.3.1. Măcelarii în consiliul intern.....	163
2.4.3.2. Măcelarii în consiliul extern.....	175
2.4.3.3. Concluzii.....	186
2.4.4. Sarcini militare	188
2.4.4.1. Turnul Măcelarilor.....	191
2.4.4.1.1. Descriere fizică	195
2.4.4.2. Fortificațiile și apărarea orașului	195
2.4.4.3. Apărarea împotriva incendiilor.....	198
2.4.5. Sarcini religioase	199
3. APROVIZIONAREA CU CARNE A ORAȘULUI BAIJA MARE.....	204
3.1. Abatoarele și măcelăriile din Baia Mare în secolele XVII–XIX	204
3.1.1. Abatoare	204
3.1.2. Măcelării.....	211
3.1.3. Concluzii	222
3.2. Sanitație veterinară și igiena cărnii	222
3.2.1. Boli contagioase ale animalelor, epizootii	223
3.2.2. Standarde de igienă	230
3.2.3. Controlul calității cărnii	233
3.2.3.1. Inspectori de carne din partea breslei	233
3.2.3.2. Inspectori de carne din partea orașului	234
3.2.3.3. Inspectori ai măcelăriilor	240
3.2.4. Concluzii	241
3.3. Tipuri de carne comercializate de către măcelarii băimăreni	242
3.3.1. Carne de bovine.....	242
3.3.2. Carne de mânzat	246
3.3.3. Carne de ovine.....	247
3.3.4. Carne de capră.....	249
3.3.5. Carne de bivoliță	251
3.3.6. Carne de porc	253
3.3.6.1. Carne de porc sărată, slănină, cârnați, caltaboș	261
3.3.7. Carne de vânat.....	264
3.3.8. Carne de pasăre	266
3.3.9. Pește	267

3.3.10. Concluzii	270
CONCLUZII	272
BIBLIOGRAFIE	276
Surse inedite.....	276
Surse editate.....	277
Monografii	279
Studii și articole	282
Teze de doctorat.....	288
Lucrări de referință: enciclopedii, dicționare, albume	288
Manuscrite	289
Baze de date on-line.....	289
ANEXE	290
Repertoriul biografic al măcelarilor și hentelerilor băimăreni (1505–1872).....	291
Lista ucenicilor de măcelari din Baia Mare (1764–1856)	310
Graficul privind dinamica numărului măcelarilor din Baia Mare (1643–1855).....	312
Lista inspectorilor de carne, numiți de magistrat (1574–1870).....	313
Lista inspectorilor de măcelării (1793–1848).....	315
Lista comisarilor de breaslă (1746–1856)	315
Regulamentul breslei măcelarilor din Baia Mare dat de comisarul imperial, baronul Nicolae Vécsey de Hajnászkő, în 5 martie 1783	316
Hărți	320
Fotografii, ilustrații	322

CUVINTE CHEIE: măcelari, henteleri, breasla măcelarilor, meșteri, ucenici, calfe, Baia Mare, carne, abator, măcelărie, Turnul Măcelarilor

Cercetările istorice privitoare la Baia Mare s-au concentrat cu precădere pe rolul orașului în minerit și în monetărie. Industria meșteșugurilor, viața economică bogată a urbei au rămas până astăzi aproape neobservate. Studiul lui Lajos Szádeczky, publicat în 1889 cu caracter introductiv, a rămas până în ziua de azi, cea mai amplă descriere a istoriei meșteșugurilor băimărene. Ulterior, istoricii au preluat această abordare de sinteză, fără să examineze meseriile și breslele în parte, ori grupurile specifice de meseriași. Analize detaliate, bazate pe documente au apărut doar despre pictorii, pietrarii și dulgherii (Károly Szász), respectiv despre aurarii din oraș (Béla Balogh și Kálmán Oszóczki). Obiectivul principal al lucrării noastre este prezentarea breslei măcelarilor din Baia Mare în evoluția ei istorică cuprinsă din secolul al XVI-lea până în 1872, concentrându-se și pe activitățile celorlalți lucrători din industria cărnii, atât în cadrul breslei, cât și în afara ei. În cadrul tezei am urmărit ce caracteristici locale prezintă măcelarii și activitatea lor din localitate raportate la realitățile politice, economice, sociale și confesionale din Baia Mare. Întrucât sursele istorice studiate în lucrare fac posibilă o prezentare mai exactă a acestei ramuri industriale decât până acum și în strânsă legătură cu nevoile umane și resursele economice din oraș, abordarea tematicii s-a extins și asupra obiceiurilor de consum de carne, respectiv asupra întrebării cum au asigurat oficialitățile locale aprovizionarea populației în mod adecvat atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ. Studiile de caz prezentate în lucrare, completate cu informațiile obținute pe baza tabelor și diagramelor expuse în anexa lucrării, pe lângă analiza narativă, au presupus o cercetare aprofundată a documentelor în vederea unei înțelegeri mai cuprinzătoare a societății civice de odinioară.

Limitele cronologice ale lucrării cuprind perioada între începutul secolului al XVI-lea și 1872. Limita superioară este explicată de o măsură publică de importanță majoră în istoria meseriilor, și anume de adoptarea legii industriei din 1872, care prin articolul VIII, paragraful 83 a desființat, printre altele, breasla măcelarilor din Baia Mare, transformându-o în asociație industrială. Limita inferioară se datorează faptului că izvoarele scrise referitoare la măcelari se păstrează începând din această perioadă. Cercetarea subiectului a fost în mare parte împiedicată de lipsa unor studii preliminare: foarte puține sunt acele lucrări care aduc o contribuție de notat despre măcelari, dar și despre administrația orașului Baia Mare. De aceea, analiza noastră se sprijină în primul rând pe valorificarea documentelor arhivistice nepublicate, în marea majoritatea lor păstrate în Arhivele Naționale Române, Direcția Județeană Maramureș. Din punctul de vedere al tematicii propuse, datele relevante sunt păstrate în următoarele fonduri arhivistice:

- Fondul *Breasla măcelarilor din Baia Mare* – Conține copia traducerii în limba maghiară a înțelegerii încheiate între breslele măcelarilor și blănarilor din 1547 privind vânzarea și cumpărarea pieilor de miei; originalul și copia neautenticată a statutului breslei măcelarilor din 1652; cinci registre ale breslei din perioada dintre 1760–1856 și două rapoarte economice ale asociației măcelarilor din Baia Mare din anii 1875 și 1884. Registrele breslei întocmite în limba maghiară, latină și germană conțin informații referitoare la membrii și conducerea breslei, la primirea meșterilor în breaslă, la primirea și eliberarea ucenicilor, la angajarea calfelor, la încasările și cheltuielile breslei, la problemele dezbătute în adunările breslei, la corespondența dintre breasla măcelarilor și magistratul orașului.
- Fondul *Primăria orașului Baia Mare* – Din acest fond am studiat următoarele materiale:
  1. *Documente privilegiale* (privilegiile orașului și diplomele eliberate de către Vladislav al II-lea pentru măcelarii băimăreni în anii 1506–1507);
  2. *Protocoalele magistratului* (întocmite în limba latină, maghiară și germană referitoare la afacerile administrative și politice ale orașului, cu informații bogate și complexe despre măcelarii băimăreni și meșteșugul lor); s-au păstrat zece registre între anii 1560 și 1771 (în inventarul cu nr. 283). Protocoalele din perioada cuprinsă între anii 1781 și 1872 sunt totodată și registre contemporane de evidență (Inventar nr. 34).
  3. *Socoteli orășenești* (cuprind date despre obiceiurile populației privitoare la consumul de carne, despre persoane aparte, rolul și sarcinile sociale ale măcelarilor băimăreni, comportamentul lor în spațiul public-comunitar); aceste registre sunt păstrate pentru perioada 1599–1648 în seria *Acte politice*, pentru 1649–1786 în seria *Acte administrative*, iar cele după 1786 sunt înregistrate printre registrele cuprinse sub numărul de inventar 34.
  4. *Acte de impuneri* (date despre persoanele aparte, adrese și statut economic); actele din perioada între anii 1602 și 1648 se regăsesc în seria *Acte politice*, iar cele între 1649 și 1751 în seria *Acte administrative*, iar cele de după 1751 sunt păstrate sub numărul de inventar 283.
  5. *Registrul de evidență al orășenilor cu drept de cetățenie* (registre întocmite începând din 1782, cu informații despre apartenența confesională și originea măcelarilor)

- Colecția *Registre Stare Civilă* – Din această colecție am studiat *Matricolele confesionale* (conțin date despre apartenența confesională a măcelarilor, data nașterii și a decesului, relații de familie etc.); matricolele Bisericii Romano-Catolice s-au păstrat din 1691, cele ale Bisericii Reformate din 1706, iar cele ale Bisericii Evanghelice din 1786.

Cadrele cercetării au fost limitate de caracterul fragmentar al documentelor de breaslă. Informațiile incomplete sau parțiale oferite de literatura de specialitate au fost completate de datele arhivistice cu conținut divers despre viața socială și economică a orașului Baia Mare. În vederea unor rezultate mai prompte, datele furnizate de izvoarele arhivistice prime despre breaslă au fost coroborate, atunci când a fost posibil, cu alte surse și au fost confirmate. Din motivele descrise mai sus, cercetarea s-a concentrat în primul rând pe caracteristicile locale ale breslei măcelarilor și ale altor lucrători cu îndeletniciri în prelucrarea cărnii, comparând rezultatele și cu datele din alte orașe. Pe parcursul lucrării ne-am sprijinit pe metode cantitative și calitative deopotrivă. Pentru identificarea cât mai fidelă a tuturor persoanelor lucrătoare în industria cărnii din Baia Mare, am cules și am prelucrat, în mod aproape exhaustiv, toate datele legate de meșterii măcelari. Dat fiind faptul numărul foarte mare de persoane vizate, era necesară întocmirea unui tabel cuprinzând fișele prosopografice ale măcelarilor: numele meșterilor, data nașterii și a decesului, anii de muncă prestați, locul de reședință, locul de origine, apartenența confesională, relații de familie, funcții deținute în cadrul consiliului orașenesc. Portretele generale obținute prin acest demers au fost descrise pe larg în capitolele lucrării. Ori de câte ori a fost posibil, analiza a fost completată cu studii de caz.

În funcție de problematicile atinse, lucrarea are trei capitole mari. Prima parte este dedicată prezentării istoriografiei. Focalizând pe tema cercetării propuse, nu am vizat prezentarea rezultatelor cercetării din Europa Centrală și de Est, analogiile cu breslele din alte orașe din Transilvania fiind valorificate doar pentru completarea lipsurilor de informații. Slaba reprezentare în istoriografia noastră a problematicii a constituit o piedică serioasă pe parcursul cercetării și pe care am încercat să o depășim, în parte, prin extinderea bazei de documente. Totodată, o abordare comparativă ar fi însemnat o muncă de durată și o sarcină grea care ar fi depășit limitele de timp impuse de prezenta lucrare – oricum, o descriere comparată a istoriei măcelarilor băimărene cu cea de la alte orașe ar aduce rezultate doar atunci când cunoștințele noastre despre bresle ar avea la bază cercetări ample validate prin metode și tehnici clare și aplicabile pentru toate orașele din Transilvania (vezi în acest sens cercetările conduse de profesorul coordinator al prezentei teze, doamna prof. univ. dr. Rüz-

Fogarasi Enikő). De aceea, am considerat necesar, asumându-și chiar și epitetul „positivist” pentru efort, să concentrăm asupra prezentării doar acelor problematici care pot fi studiate nemijlocit pe baza documentelor existente în arhivele orașului. Prin prelucrarea materialului arhivistic bogat, am încercat să încadrăm artizanii baimăreni și meșteșugul lor în istoria locală, administrativă și socială deopotrivă și să explorăm toate aspectele posibile care păreau accesibile din punctul de vedere al surselor. Întrucât istoriografia problemei este săracă atât în ceea ce privește cantitatea lucrărilor cât și în rezultatele furnizate de ele, prin date deseori contradictorii, am încercat să urmărim și organizarea administrației locale: cine a condus orașul și prin ce modalități, ce sarcini a îndeplinit primăria și prin ce oficii, cum s-a manifestat controlul autorităților în treburile breslei și prin ce mijloace. Pentru a cunoaște în detaliu toate aceste întrebări, am examinat pe larg raportul dintre administrația orășenească și breasla măcelarilor. Deoarece meșterii de breaslă erau înainte de toate cetățeni ai orașului, au contribuit în această calitate la realizarea unor serii de sarcini și îndeletniciri în beneficiul comun. Pe lângă plata impozitelor și respectarea legilor, ei au avut obligația de a se implica și în administrația orașului, ajungând, unii dintre ei, la nivelul înalt al conducerii. Primul om al orașului a fost judele, care era în același timp și președintele consiliului intern, alcătuit din doisprezece membri. Primii doi dintre acești membri, cetățeni jurați ai orașului, au îndeplinit funcția de consul-jurat, având dreptul de a înlocui, după caz, judele. Consiliul extern, compus la Baia Mare din șaizeci de reprezentanți, a ales judele și jurații și a participat la luarea deciziilor mai importante privitoare la treburile interne ale orașului. Pentru a forma o privire de ansamblu asupra societății orașului și a înțelege acele cadre în care măcelarii și-au îndeplinit rolul lor politic, social, religios și economic, am ales să prezentăm și acele oficii ai organizării administrative prin care orașul a asigurat îndeplinirea funcțiilor sale (strângător al censului, exactor, decurion, prolocutor, paracliser, curator al morii, curator al viilor, perceptor, jude de târg).

Analiza propriu-zisă este tratată în două părți distincte. Al doilea capitol al lucrării este dedicat prezentării breslei măcelarilor din Baia Mare în evoluția ei istorică cuprinsă între secolele XVI-XIX, prin raporturile sale față de alte bresle din oraș, respectiv față de alte îndeletniciri de dinafara organizațiilor de breaslă. În privința prezentării istoriei breslei am identificat și am prezentat privilegiile și statutele de breaslă, precum și acele reglementări (constituții) orășenești care aveau legătură directă ori indirectă cu activitatea măcelarilor. Apoi am prezentat structura internă a breslei, viața ucenicilor, a calfelor și a meșterilor. Am dedicat descrieri separate prezentării acelor sarcini (funcții) prin care măcelarii au îndeplinit obligațiile morale față de comunitate de-a lungul timpurilor. Prezentarea diferențiată a

lucrătorilor de carne în general, de măcelarii asociați în breaslă, și care s-au bucurat de multe ori de un sprijin deschis din partea magistratului în ciuda privilegiilor deținute de breaslă, a însemnat o dificultate neașteptată în structurarea lucrării. O descriere separată este dedicată relațiilor economice caracteristice ale breslei cu celelalte entități meșteșugărești prezente în producție și în activitățile de control. În acest context am urmărit ce raport a existat între breasla măcelarilor în calitatea lor de prestatori de servicii și magistratul orașului ca beneficiar și angajator, la fel, cum s-a caracterizat relația breslei măcelarilor cu celelalte asociații profesionale din oraș care procurau materii prime de origine animalieră de la ei (cojocari, cizmari, tăbăcari, curelari, lumânărari, săpunari, pieptănari, strungari). Între membrii breslei existau legături strânse. Aceste legături de multe ori erau de natură familială, fiii meșterilor, în majoritatea cazurilor, au învățat meșteșugul de la tați, iar fiicele s-au măritat cu calfe de măcelari. Cadrul restrâns al breslei, aproape de nepătruns pentru multe alte categorii sociale decât cea a meșteșugarilor, a fost întărit și prin taxele de intrare din ce în ce mai ridicate, respectiv de obligații diferite ce îi reveneau membrilor cu ocazia făuririi lucrărilor de meșter, a cinstirii meșterilor cu ospete etc. – toate acestea reprezentând nu doar condiții de intrare prevăzute în statut pentru asigurarea calității muncii, dar și piedici prin care membrii breslei au încercat să ridice obstacole în calea pătrunderii străinilor în breaslă, în timp ce fii de meșteri, ori acele calfe care s-au însurat cu văduve ori fiice de meșteri au beneficiat de un tratament diferențiat atât în îndeplinirea acestor condiții cât și în multe alte privințe. Lucrarea abordează apoi modul prin care meșterii trebuiau să urmărească conduitele morale dictate de breaslă (aspecte de disciplină și ajutor reciproc), urmărind întrebările: cum s-a manifestat rivalitatea și solidaritatea între membri, ce măsuri au existat pentru protecția meșterilor bolnavi, a văduvelor și orfanilor și ce alte activități caritative au fost desfășurate de către măcelari în oraș. Am prezentat adunările breslei și toate acele tipuri de evenimente la care membrii breslei au participat în mod colectiv (sărbători, înmormântări), trecând în revistă și acele obiecte și bunuri care au format patrimoniul breslei (lada, steagul și sigiliul breslei). Întrucât breasla măcelarilor, prin numărul mare de membri, a reprezentat un factor social important în oraș, măcelari din cadrul breslei au ajuns în timp chiar în vârful conducerii administrației. Lucrarea identifică și acele persoane care potrivit documentelor au îndeplinit funcții înalte în administrație (jude, consul jurat, membru al consiliului intern). Deoarece industria alimentară a depins în mare măsură de numărul populației, orice schimbare survenită în situația demografică din oraș a afectat sensibil și potențialul economic al breslei. Scăderea populației a condus în mod direct la împuținarea numărului de măcelari, un fenomen care poate fi urmărit bine mai ales după perioade de război sau epidemii. Pe seama scăderii puterii

lor economice, la care, de la începutul secolului al XVIII-lea au contribuit și conflictele confesionale dintre meșteri și conducerea orașului, măcelarii au pierdut mult din influența lor politică. Atâta timp până când meșterii măcelari erau puternici economic, reprezentanții lor au fost aleși juzi, jurați sau consuli jurați. După anul 1700 nu au mai reușit să pătrundă (cu o singură excepție) în pătura oficialilor înalți ai orașului, iar pe la sfârșitul secolului nici măcar în consiliul extern. Ultimele două chestiuni ale acestui capitol se referă la rolul măcelarilor în apărarea orașului și la rolul și legăturile religioase ale breslei. Prezentăm în lucrare rolul pe care a jucat breasla în întreținerea Bastionului Măcelarilor din Baia Mare, apoi, din secolul al XVIII-lea (odată cu încetarea implicărilor militare) în apărarea împotriva incendiilor. Breasla a jucat, de asemenea, un rol religios în oraș, firește cu schimbări importante de la o perioadă la alta. Se observă o accentuare a caracterului religios al breslei începând din mijlocul secolului al XVIII-lea, fenomen ce se explică cu schimbarea politicii confesionale promovate de Habsburgi. În acest context, membrii breslei măcelarilor au rămas, în majoritatea lor covârșitoare, protestanți, asumându-și chiar și pierderea de poziții în funcțiile cheie de conducere ale orașului.

Al treilea capitol al lucrării se concentrează asupra problemei aprovizionării cu carne a orașului Baia Mare. Urmărește istoria abatoarelor și măcelăriilor băimărene, acestea din urmă fiind prezentate nu doar ca simple clădiri, ci și ca locuri speciale de schimb comercial și de viață comunitară. Abordează apoi problema regulilor de igienă a cărnii și normele sanitare veterinare impuse de autorități. Capitolul oferă și un inventar al diferitelor specii de carne comercializate în oraș. Lucrarea se încheie cu concluzii și lista de surse și literatură, urmată de anexe care conțin repertoriul biografic al măcelarilor băimăreni, lista ucenicilor, inspectorilor și comisarilor de breaslă, precum și diverse documente cu importanță însemnată pentru breaslă.

Prin analiza bazată pe surse inedite, lucrarea a urmărit să clarifice o serie de neînțelegeri, date greșite și concepții controversate întâlnite în literatura de specialitate, fie că este vorba de breasla măcelarilor din Baia Mare, fie de administrația orașului. Lucrarea conturează o imagine mai reală și mai complexă despre structura și modul de funcționare a organelor de administrație publică decât cea existentă până acum, stabilind cu exactitate rolul și funcțiile deținute de măcelari în conducerea orașului. Analiza complexă a vieții interne a breslei și a rolurilor jucate de ea în treburile politice, sociale și confesionale etc. ale orașului contribuie la îmbogățirea cunoștințelor noastre privitoare la istoria societății, economiei, nutriției și industriei din Baia Mare.

Cercetările au fost limitate de lipsurile și de caracterul fragmentar al fondurilor arhivistice, impediment înlăturat în parte prin studiul unei game variate de surse legate nu doar de bresle ci și de administrația orașului. Pentru formularea unor concluzii mai punctuale, ipotezele formulate în lucrare au fost verificate prin confruntare cu informațiile transmise de documente. Analizele începute aici pot fi continuate pe viitor atât sub aspect tematic (de exemplu, prin extinderea cercetărilor asupra asociației meșteșugărești a măcelarilor) cât și structural (prin parcurgerea fondurilor familiale).

BIBLIOGRAFIE

Surse inedite

Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Maramureș

Fond nr. 1, Primăria orașului Baia Mare

Inventar nr. 1, Acte feudale

Inventar nr. 33, Documente privilegiale

Inventar nr. 34, Registre contemporane de evidență și acte administrative, politice, juridice, economice

Inventar nr. 283, Registrele fondului

Fond nr. 19, Colecția registre de stare civilă

Fond nr. 232, Breasla măcelarilor din Baia Mare

Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Cluj

Fond nr. 544, Colecția bresle

Breasla măcelarilor din Cluj

Breasla măcelarilor din Dej

Fond Primăria municipiului Cluj, Colecția de microfilme, Rola nr. 143

Muzeul Județean de Istorie și Artă Sălaj

Fond Breasla măcelarilor din Zalău

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest

Magyar Királyi Kancellária levéltára

A 57 – Libri regii

Regnicolaris levéltár

N – Országos összeírások

N 78 Ladula BB-CC. Ladula GG-HH. 1715. évi összeírás

N 79 Ladula DD-EE. Ladula JJ-KK. 1720. évi összeírás

Surse edite

Az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei 1569–1581. 1. János Zsigmond Királyi Könyve 1569–1570. – 2. Báthory Kristóf Királyi Könyve 1580–1581. Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közzéteszi Fejér Tamás–Rác Etelka–Szász Anikó. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2003. (Erdélyi Történelmi Adatok VII. 1. – VII. 2.)

Az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei 1582–1602. Báthory Zsigmond Királyi Könyvei 1582–1602. Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közzéteszi Fejér Tamás–Rác Etelka–Szász Anikó. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2005. (Erdélyi Történelmi Adatok VII. 3.)

Az erdélyi káptalan jegyzőkönyvei 1222–1599. Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közléses Bogdándi Zsolt–Gálfi Emőke. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2006. (Erdélyi Történelmi Adatok VIII. 1.)

Anton, Ecaterina: *Statutul breslei măcelarilor din Baia Mare (1652).* Hrisovul VI–VII(2001). 189–204.

Bakonyi Ferencné (szerk.): *Dokumentumok a magyar állatorvosi oktatás történetéhez.* I., Budapest, 1987.

Balogh Béla (szerk.): *Nagybányai boszorkányperek.* Balassi Kiadó, Budapest, 2003. (A magyarországi boszorkányság forrásai. Várostarténeti források 1.)

Balogh Béla (szerk.): *1848–1849 Nagybányán.* Nagybánya, 2014.

Balogh Béla–Oszóczki Kálmán: *Bányászat és pénzverés a Gutin alatt. Nagybánya és környékének bányászata, ércfeldolgozása és pénzverése 1700 előtt.* Miskolc–Rudabánya, 2001. (Közlemények a magyarországi ásványi nyersanyagok történetéből 12.)

Baraczka István–Kenyeres István–Spekner Enikő–Szendé Katalin: *A budai német mészárosok középkori céhkönyve (1496) 1500–1529 (1538, 1695).* In: Kenyeres István (szerk.): *A budai mészárosok középkori céhkönyve és kiváltságleveli.* Budapest, 2008. (Források Budapest közép- és kora újkor történetéhez I.) 175–327.

Bevilaqua-Borsody Béla: *A budai és pesti mészároscéhek ládáinak okiratai 1270–1872. Az ipartársulat és az ipartestület története 1873–1930.* I–II. Budapest, 1931.

Binder Pál–Kovács Géza (szerk.): *A céhes élet Erdélyben.* Kriterion, Bukarest, 1981.

Blazovich László–Schmidt József (közread.): *Buda város jogkönyve. II.* Szeged, 2001. (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 17.)

Bornemissza Anna szakácskönyve 1680-ból. Közreadja Lakó Elemér. Kriterion, Bukarest, 1983.

Davori Relkovic Néda: *Buda város jogkönyve (Ofner Stadtrecht).* Budapest, 1905.

Diaconescu, Marius: *Izvoare de antroponimie și demografie istorică. Conscriptiile cetății Sătmár din 1569–1570.* Cluj-Napoca, 2012.

Enyedi István: *II. Rákóczi György veszedelméről.* In: Szabó Károly (szerk.): *Erdélyi Történelmi Adatok.* IV. Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár, 1862, 219–316.

Fejér, Georgius: *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis.* IX/I. Budae, 1833.

Géra Eleonóra–Kis Péter: *A budai mészárosok 1512. és 1696. évi privilégiumai.* In: Kenyeres István (szerk.): *A budai mészárosok középkori céhkönyve és kiváltságleveli.* Budapest, 2008, 391–421. (Források Budapest közép- és kora újkor történetéhez I.)

Jakab Elek: *Oklevéltár Kolozsvár története első kötetéhez.* Buda, 1870.

Jakab Elek: *Oklevéltár Kolozsvár története második és harmadik kötetéhez*. Budapest, 1888.

Dr. Kárfy Ödön: *A nagybányai esztergályosok czéhszabályai 1716*. Magyar Gazdaságtörténeti Szemle VIII(1901). 212–219.

Kassics Ignác: *A Magyar Országi Mester-Embereket, ezeknek Legényeit, és Tanítványait, nem különben a Mester-Czéheket illető Kegyelmes Királyi Rendeléseknek Kivonatai*. Bécs, 1835.

Kenyeres István (szerk.): *A budai mészárosok középkori céhkönyve és kiváltságlevelei*. Budapest, 2008. (Források Budapest közép- és kora újkori történetéhez I.)

Kis Péter–Petrik Iván: *A budai német mészárosok céhének középkori oklevelei (1235/1270–1519)*. In: Kenyeres István (szerk.): *A budai mészárosok középkori céhkönyve és kiváltságlevelei*. Budapest, 2008. (Források Budapest közép- és kora újkori történetéhez I.) 329–389.

Kovács András: *Gyulafehérvár város jegyzőkönyvei*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1998. (Erdélyi Történelmi Adatok VI. 2.)

Maksay Ferenc: *Urbáriumok XVI–XVII. század*. Budapest, 1959. (Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 7.)

Papp Klára–Gorun-Kovács György–Jeney-Tóth Annamária (szerk.): *Várostörténeti források. Erdély és a Partium a 16–19. században*. Debrecen, 2005.

Pavlescu, Eugen: *Meșteșug și negoț la români din sudul Transilvaniei (sec. XVII–XIX)*. București, 1970.

Schwartner, Martinus: *Introductio in rem diplomaticam aevi intermedii, praecipue Hungaricam*. Buda, 1802.

Tagányi Károly (szerk.): *Magyar Erdészeti Oklevéltár. I. kötet. 1015–1742*. Budapest, 1896.

Tagányi Károly (szerk.): *Magyar Erdészeti Oklevéltár. II. kötet. 1743–1807*. Budapest, 1896.

Wenzel Gusztáv: *Magyarország bányászatának kritikai története*. Budapest, 1880.

Wolf Rudolf: *Torda város tanácsi jegyzőkönyve 1603–1675*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1993. (Erdélyi Történelmi Adatok VI. 1.)

Monografii

Balogh Béla–Oszóczki Kálmán: *Bányászat és pénzverés a Gutin alatt. Nagybánya és környékének bányászata, ércfeldolgozása és pénzverése 1700 előtt*. Miskolc–Rudabánya, 2001. (Közlemények a magyarországi ásványi nyersanyagok történetéből 12.)

Bácskai Vera: *Magyar mezővárosok a XV. században*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965. (Értekezések a történeti tudományok köréből 37.)

Benda Borbála: *Étkezési szokások a magyar főúri udvarokban a kora újkorban*. Szombathely, 2014.

Binder Pál–Kovács Géza (szerk.): *A céhes élet Erdélyben*. Kriterion, Bukarest, 1981.

Bíró Géza: *Élelmiszer-higiéna*. Agroinform Kiadó, Budapest, 2014.

Borovszky Samu (szerk.): *Magyarország vármegyei és városai*. I–XXVI. 1896–1914.

Braudel, Fernand: *Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus. XV–XVIII század*. Gondolat, Budapest, 1985.

Csoma Gheorghe: *Baia Mare – 670. Vol. I. „...suprema tãrie a oraşului”*. Editura Helvetica, Baia Mare, 1999.

Danyl Dezső–Dávid Zoltán: *Az első magyarországi népszámlálás (1784–1787)*. Budapest, 1960.

Davori Relkovic Néda: *Buda város jogkönyve (Ofner Stadtrecht)*. Budapest, 1905.

Demkó Kálmán: *A felső-magyarországi városok életéről a XV–XVII. században*. Budapest, 1890.

Domonkos Ottó (szerk.): *Magyar néprajz III. Kézművesség*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991.

Domonkos Ottó–Nagybákay Péter (szerk.): *Magyarország kézművesipartörténetének válogatott bibliográfiája*. Budapest, 1992.

Ember Győző: *Az újkori magyar közigazgatás története Mohácstól a török kiűzéséig*. Budapest, 1946. (Magyar Országos Levéltár Kiadványai III. Hatóság- és Hivataltörténet)

Eperjessy Géza: *Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon (1686–1848)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967.

Fekésházy György: *Búvár vagy is Fekésházy Györgynek mint rend szerint tanúlt házi állatok orvosságának különös rövid elmélkedése a' marha-dögrül, annak eredeti okairúl, és tulajdon orvosságárúl, úgymint az úgy nevezett katona porrúl, annak csinálásárúl, erejérül, hasznárúl és véle élésnek módgyárúl, Nemes Magyar Hazának böldegüléséért világosságra bocsájtatott*. Pest, 1794.

Mitrofan Boca (coord.): *Monografia municipiului Baia Mare, Vol. I*. Baia Mare, 1972.

Fodor Dániel: *Zilah város ezer éves multjának rövid ismertetése*. Zilah, 1895.

Goldenberg, S.: *Clujul în sec. XVI. Producția și schimbul de mărfuri*. București, 1958.

Herepei János: *A Házsongárdi temető régi sírkövei*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.

- Herman Ottó: *A magyarok nagy ősfoglalkozása. Előtanulmányok.* Budapest, 1909.
- Hilf László: *A szegedi iparosság története.* Szeged, 1929.
- Îndrumător în Arhivele Statului. Județul Maramureș. București, 1974.
- Jakab Elek: *Kolozsvár története.* I–III. Buda–Budapest, 1870–1888.
- Jeney-Tóth Annamária: *Míves emberek a kincses Kolozsvárott.* Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2004. (Erdélyi Tudományos Füzetek 247.)
- Kaszás Marianne: *Céhek, ipartársulatok, ipartestületek iratai.* Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1996 (Levéltári oktatási és módszertani füzetek 2.)
- Keresztesi József: *Magyar nyelv eredete.* Pozsony, 1844.
- Kiss András: *Más források – más értelmezések.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2003.
- Kovách Géza: *A zilahi céhek története.* Tudományos Könyvkiadó, Bukarest, 1958.
- Maksai Ferenc: *A középkori Szatmár megye.* Budapest, 1940.
- Marjalaki Kiss Lajos: *A miskolci mészáros céh négyszáz éves multja.* Miskolc, 1925.
- Metz József–Oszóczi Kálmán–Soltz László: *Nagybányai kalauz.* Nagybánya, 1993.
- Nagybákay Péter: *Céhek, céhemlékek Veszprém megyében.* Veszprém, 1971
- Nagybákay Péter: *Magyarországi céhbehívótáblák.* Corvina Kiadó, Budapest, 1981.
- Nagybákay Péter: *A magyarországi céhes kézművesipar jelvényei.* Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1995.
- Orbán Balázs: *Torda város és környéke.* Budapest, 1889.
- Palmer Kálmán (szerk.): *Nagybánya és környéke.* Nagybánya, 1894.
- Petri Mór: *Szilágy vármegye monográphiája.* I–VI. 1901–1904.
- Pascu, Ștefan: *Meșteșugurile din Transilvania până în sec. al XVI-lea.* București, 1954.
- Pascu, Ștefan–Marica, Viorica: *Clujul medieval.* București, 1969.
- Pascu, Ștefan: *Istoria Clujului.* Cluj-Napoca, 1974.
- Pál Judit: *Városfejlődés a Székelyföldön 1750–1914.* Pro-Print Kiadó, Csíkszereda, 2003.
- Révész János: *A mi osztályrészünk. A nagybányai ág. h. evang. egyház története.* Nagybánya, 1905.

Rus, Dorin-Ioan: *Steme și însemne de breaslă din Transilvania*. Sibiu, 2008.

Serényi Antal: *A magyar állatorvoslás, állatorvosképzés, állategészségügy kialakulása és fejlődéstörténete a kezdetektől 1956-ig*. Székesfehérvár, 2000.

Síki Jenő–Tóth-Zsiga István (szerk.): *A magyar élelmiszeripar története*. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1998.

Soltész János: *A nagybányai reformált egyházmegye története*. Nagybánya, 1902.

Szádeczky Lajos: *A czéhek történetéről Magyarországon*. Budapest, 1889.

Szádeczky Lajos: *Iparfejlődés és a czéhek története Magyarországon*. I–II. Budapest, 1913.

Székely Ádám (ford.): *A' Marhák Körül való Austriai rend-tartás*. Szeben, 1763.

Szepes (Schütz) Béla: *A magyarországi állatjárványok és az ellenük tett hatósági intézkedések vázlatos története*. Budapest, 1942.

Szirmay Antal: *Szathmár vármegye fekvése. történetei, és polgári esmérete*. I. Buda, 1809.

Szulovszky János (szerk.): *A magyar kézművesipar története*. Budapest, 2005.

Szűcs Jenő: *Városok és kézművesség a XV. századi Magyarországon*. Művelt Nép Könyvkiadó, Budapest, 1955.

Thurzó Ferenc: *A nagybányai ev. ref. főiskola (Schola Rivulina) története 1547–1755*. Nagybánya, 1905.

Veress Endre: *Az erdélyi ipari céhek élete*. Kolozsvár, 1929.

Wenzel Gusztáv: *Magyarország bányászatának kritikai története*. Budapest, 1880.

Zoványi Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. Budapest, 1977.

Studii și articole

Anton, Ecaterina: *Organizarea breslelor din Baia Mare și Cluj în secolul al XVII-lea*. Hrisovul III(1998). 53–62.

Balogh Béla–Oszóczy Kálmán: *A nagybányai ötvöscéh a XV–XVII. században*. In: Csetri Elek–Jakó Zsigmond–Tonk Sándor (szerk.): *Művelődéstörténeti tanulmányok*. Kriterion, Bukarest, 1979, 121–137.

Balogh Béla: *Schönherr Gyula élete és munkássága (1864–1908)*. Erdélyi Múzeum 3–4/LVI(1994). 5–20.

Balogh Béla: *Nagybánya középkori városfalairól*. Művelődés 5/LVIII(2005). 20–23.

Benda Borbála: *Obiceiuri alimentare pe domeniile aristocratice și evoluția lor în secolul al XVII-lea*. Caiete de Antropologie Istorică 8–9(2006). 31–54.

Benda Judit: *A piactól az árucssarnokig. Kereskedelmi célra készült épületek a középkori Budán*. Történelmi Szemle LIII/2(2011). 259–282.

Benda Judit: *A kereskedelem épületei a középkori Budán II. Mészárszékek háza, zsemlyeszékek háza, árucssarnok*. Tanulmányok Budapest Múltjából XXXVII(2012). 7–42.

Benda Judit: *Marhakereskedelem és mészárszékek a késő középkori Budán, Pesten, Óbudán*. In: Weisz Boglárka (szerk.): Pénz, posztó, piac. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Budapest, 2016, 407–438.

Berszán Gábor–Klós Tamás–Tepliczky Ottó: *Húsipar*. In: Síki Jenő–Tóth-Zsiga István (szerk.): A magyar élelmiszeripar története. Budapest, Mezögazda Kiadó, 1998, 255–278.

Borcoman, Mariana: *Meșteșugari și comercianți din Plasa Rupea*. Sargetia XXXV–XXXVI(2007–2008). 253–259.

Bónis Johanna: *A marosvásárhelyi céhekről*. In: Pál-Antal Sándor–Szabó Miklós (szerk.): A Maros megyei magyarság történetéből. Marosvásárhely, 1997, 57–76.

Bónis Johanna: *Din istoria breslelor târgumureșene*. Acta Musei Napocensis 35–36/2(1998–1999). 57–61.

Bónis Johanna: *A marosvásárhelyi céhek tárgyi emlékei*. In: Pál-Antal Sándor–Szabó Miklós (szerk.): Marosvásárhely történetéből. Marosvásárhely, 1999, 117–140.

Bónis Johanna: *Colecția lăzilor de breaslă a Muzeului de Istorie din Târgu-Mureș*. Marisia XXVII(2003). 91–107.

Bónis Johanna: *Marosvásárhely kézműves társadalma a XV–XIX. században*. In: Bárh Dániel–Laczkó János (szerk.): Halmok és havasok. Tanulmányok a hatvanesztendős Bárh János tiszteletére. Kecskemét, 2004, 477–488.

Bunta, Magdalena: *Sigilii de breaslă în colecția Muzeului de Istorie Cluj*. Acta Musei Napocensis III(1966). 213–228.

Bunta, Magdalena–Iosub, Viorica: *Tablele și semnele de breaslă în colecțiile muzeelor de istorie Cluj și Sighișoara*. Acta Musei Napocensis IV(1967). 199–214 + 5 tábla.

Buza János: *A húsmívesség*. In: Síki Jenő–Tóth-Zsiga István (szerk.): A magyar élelmiszeripar története. Mezögazda Kiadó, Budapest, 1998, 34–37.

Cădariu, Ioan I.: *Baia Mare din secolul al XVI-lea până la prima jumătate a secolului al XVIII-lea*. In: Mitrofan Boca (coord.): *Monografia municipiului Baia Mare, Vol. I*. Baia Mare, 1972, 137–156.

Comșa, Doina–Rus, Dorin-Ioan: *Piese din cositor cu însemne de breaslă în colecția Muzeului Municipal Mediaș*. Ziridava XXIII(2003). 403–412.

Csere Judit: *A győri mészáros céh ládájának restaurálása*. Múzeumi Műtárgyvédelem 16(1987). 211–226.

Csupor István: *Nagybánya céhes iparának struktúrája a 18. században*. Népi kultúra – népi társadalom XVII(1993). 221–240.

Domonkos Ottó: *A céhes kézművesség szerveződése*. In: Uő (szerk.): Magyar néprajz III. Kézművesség. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991, 30–61.

Eichhorn, Albert: *Die Fleischer*. Mitteilungen des Burzenlander Sächsischen Museums III(1938). 128–141.

Fazekas Rózsa: *Szatmár megye kézműiparának jellemzői 1828-ban*. Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv XI(1995). 127–150.

Feștilă, Aurel S.: *Organizarea și structura organelor de conducere ale orașului – Organizarea administrativă*. In: Mitrofan Boca (coord.): Monografia municipiului Baia Mare, Vol. I. Baia Mare, 1972, 205–210.

Flóra Ágnes: *A kora újkori kolozsvári elit portréja*. URBS.Magyar várostörténeti évkönyv III(2008). 133–144.

Goldenberg, Samuil: *Contribuție la o istorie a Cărnăii și Monetăriei din Baia Mare*. Anuarul Institutului de Istorie din Cluj I–II(1958–1959). 153–162.

Goldenberg, Samuil: *Aprovizionarea și politica de prețuri a unor orașe din Transilvania în secolele XVI–XVII*. Acta Musei Napocensis XVII(1980). 199–207.

Goldenberg, Samuil: *Meșteșugurile din Țările Române în secolul al XVII-lea. Muncă și forme de organizare*. Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca XXVI(1983–1984). 141–157.

Gușeth, Klara: *Organizarea magistratului orașului liber regesc montanistic Baia Mare la sfârșitul secolului al XVIII-lea*. In: Deteșan, Daniela–Popa-Andrei, Mirela–Mádly Loránd (coord.): Fascinația trecutului. Omagiu istoricului Simion Retegan la împlinirea vârstei de 75 de ani. Editura Mega–Editura Argonaut, Cluj/Napoca, 2014, 461–473.

Gușeth, Klara: *Desfășurarea activității Magistratului orașului liber regesc Baia Mare (sfârșitul secolului al XVIII-lea - prima jumătate a secolului al XIX-lea)*. Revista Arhivei Maramureșene 10(2017). 115–128.

Hajda Gy. Zsigmond: *A debreceni mészáros-céh ládájának restaurálása*. Múzeumi Műtárgyvédelem 5(1978). 59–74.

Incze László: *Céhpecsétek és céhbehívótablák a Kézdivásárhelyi Múzeum gyűjteményében*. Aluta VI–VII(1974–1975). 113–123 + 21 fotó.

Ittu, Constantin: *Piese lapidare cu steme heraldice și embleme de breaslă din Sibiu*. Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca. XXX/2(1990–1991). 220–231.

Kisbán Eszter: *XVIII. századi vágóhíd Tatán – Egy kiállítás margójára*. Múzeumi Közlemények 2(1982). 78–89.

Kis-Halas, Judit: *The Trial of an Honest Citizen in Nagybánya, 1704–1705; A tentative microanalysis of witchcraft accusations*. In: Pócs, Éva–Klaniczay, Gábor (Ed.): Witchcraft Mythologies and Persecutions. CEU Press, Budapest, 2008. (Demons, Spirits, Witches. Volume III.), 213–236.

Kiss András: *Kolozsvár város önkormányzati fejlődése az 1458-as „unióig” és kiteljesedése az 1568-as királyi ítélettel.* In: Erdélyi Múzeum 3–4/LIX(1997). 289–297.

Kovács Mária-Márta: *Céhedények egyházi funkcióban.* In: Liber Discipulorum. Tanulmányok Kovács András 65. születésnapjára. Kolozsvár, 2011, 181–195.

Kubinyi András: *Vallásos társulatok a késő középkori magyarországi városokban.* In: Uő: Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon. Budapest, 1999, 341–352.

Kubinyi András: *A középkori budai mészároscéh.* In: Kenyeres István (szerk.): A budai mészárosok középkori céhkönyve és kiváltságlevelei. Budapest, 2008. (Források Budapest közép- és kora újkori történetéhez I.) 15–55.

Lazăr, Ioachim: *Meșteșuguri și bresle hunedorene, secolele XIV–XIX.* In: Județul Hunedoara, Monografie. Vol. II. Deva, 2012, 149–200.

László Ferenc: *Adatok a győri mészároscéh történetéhez.* Arrabona 7(1965). 375–412.

M-Kiss Hédy: *A kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum zászlógyűjteménye 2005-ben.* ISIS. Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek 7(2008). 63–77.

Mátyás-Rausch Petra: *A nagybányai politikai elit és a helyi bányászatban betöltött szerepe a kamarai kezelés évei alatt (1569-1579).* URBS. Magyar várostörténeti évkönyv VIII(2013). 61–95.

Mátyás-Rausch Petra: *A városvezető és gazdasági elit összetétele Nagybányán 1569 és 1581 között.* Erdélyi Múzeum 1/LXXVII(2015). 51–63.

Mátyás-Rausch Petra: *Nagybánya városvezető elitje és az önkormányzati testület szerkezete (1569-1600).* Certamen III(2016). 271–282.

Mihalik Béla Vilmos: *„Ithon már most csak neveti Jesuita...” Két évtized felekezeti küzdelmei Nagybányán (1674–1694).* In: Mihalik Béla Vilmos–Zarnóczy Áron (szerk.): Tanulmányok Badacsonyból. A Fiatal Levéltárosok Egyesületének konferenciája, Badacsony, 2010. július 9–11. Budapest, 2011.

N. Kiss István: *Húsfogyasztás (katonai és közfogyasztás) a XVI–XVII. századi Magyarországon.* Agrártörténeti Szemle XV(1973). 92–114.

Nagybákay Péter: *Veszprémi és Veszprém-megyei céhpecsétnyomók.* A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 1(1963). 185–219.

Nagybákay Péter: *Veszprémi és Veszprém-megyei céhládák.* A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 5(1966). 91–142.

Nagybákay Péter: *Veszprémi és Veszprém-megyei céhzászlók, céhlámpák és egyéb céhjelvénys emlékek.* A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 10(1971). 127–187.

Nägler, Doina: *Tablele de breaslă ale Muzeului Brukenthal*. Acta Musei Napocensis IV(1967). 187–198.

Nägler, Doina: *Colecția de lăzi de breaslă a Muzeului Brukenthal*. Studii și comunicări. Muzeul Brukenthal XIII(1967). 213–218.

Németh János: *A budai mészárosceh céhkönyvének és okleveleinek nyelve*. In: Kenyeres István (szerk.): *A budai mészárosok középkori céhkönyve és kiváltságlevelei*. Budapest, 2008. (Források Budapest közép- és kora újkori történetéhez I.) 73–81.

Pál-Antal Sándor: *A marosvásárhelyi céhek pecsétjei*. In: Emlékkönyv Kiss András nyolcvanadik születésnapjára. Kolozsvár, 2003, 433–454.

Pál-Antal Sándor: *Ipartörténeti kutatások és források Erdélyben*. In: Céhládától az adatbázisig. Új utak és eredmények az ipartörténet kutatásában. Veszprém, 2012. (A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai 26.) 39–90.

Pavlescu, Eugen: *Măcelarii Brașoveni*. In: Uő: *Meșteșug și negoț la români din sudul Transilvaniei (sec. XVII–XIX)*. București, 1970.

Pintilie, Ioan. I.: *Meșteșugul și breasla măcelarilor*. In: Mitrofan Boca (coord.): *Monografia municipiului Baia Mare, Vol. I*. Baia Mare, 1972, 319–322.

Prodan, David–Goldenberg, Samuil: *Inventarele din 1553 și 1556 ale minelor și monetăriei din Baia Mare*. Anuarul Institutului de Istorie din Cluj VII(1964). 117–145.

Rozsondai Marianne: *A budai mészárosok céhkönyvének kötése és papírja*. In: Kenyeres István (szerk.): *A budai mészárosok középkori céhkönyve és kiváltságlevelei*. Budapest, 2008. (Források Budapest közép- és kora újkori történetéhez I.) 83–85.

Rómer Flóris Ferencz: *A czéhládákkal való körmentek Magyarországon*. Századok 1877. 563–566.

Rus, Dorin-Ioan: *Lăzi de breaslă în colecția Muzeului Municipal Mediaș*. Acta Musei Porolissensis XXIV(2002). 235–240.

Rus, Dorin-Ioan: *Sigilii cu însemne meșteșugărești în colecția privată Florian Rusu din Gheorgheni*. Revista Bistriței XXI/2(2007). 21–25.

Rus, Dorin-Ioan: *Emblems in the funerary imagery on the tombstones of the Transylvanian guilds*. Brukenthal. Acta Musei V/1(2010). 161–171.

Rüsz-Fogarasi Enikő: *Mesterözvegyek a XVI. századi kolozsvári céhekben*. In: Pál-Antal Sándor–Sipos Gábor–W. Kovács András–Wolf Rudolf (szerk.): *Emlékkönyv Kiss András születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2003, 482–486.

Rüsz-Fogarasi Enikő: *Nivele de alimentație în Clujul din epoca Principatului*. Caiete de Antropologie Istorică 8–9(2006). 55–66.

Rüsz-Fogarasi Enikő: *Lányok, asszonyok és özvegyek a kincses Kolozsváron*. In: Nagy Róbert–Rüsz-Fogarasi Enikő (szerk.): *Ablakok a múltba*. Egyetemi Műhely Kiadó–Bolyai Társaság, Kolozsvár, 2012, 108–124.

Rüsz-Fogarasi, Enikő: *Food supply and distribution in Early Modern Transylvania (1541–1640): The case of Cluj*. In: Jianu, Angela–Barbu, Violeta (ed.): *Earthly delights. Economies and cultures of food in Ottoman and Danubian Europe, c. 1500–1900*. Brill, Leiden–Boston, 2018. (Balkan studies library, Vol. 23), 271–294.

Sabău, Ioan V.: *Agricultura și unele ocupații cu caracter industrial*. In: Mitrofan Boca (coord.): *Monografia municipiului Baia Mare, Vol. I*. Baia Mare, 1972, 278–306.

Sabău, Ioan V.: *Organizarea apărării*. In: Mitrofan Boca (coord.): *Monografia municipiului Baia Mare, Vol. I*. Baia Mare, 1972, 221–239.

Sabău, Ioan: *Evoluția demografică a orașului Baia Mare în sec. XVI–XVIII*. *Marmatia* 7/2(2002). 57–65.

Schönherr Gyula: *A nagybányai bizottság jelentése*. *Századok*. VIII. füzet, 1889, 126–139.

Schönherr Gyula: *Történelmi vázlat. Nagybánya a múltban*. In: Palmer Kálmán (szerk.): *Nagybánya és környéke*. Nagybánya, 1894, 26–61.

Selmeczi Kovács Attila: *Mészáros- és hentesipar*. In: Domonkos Ottó (szerk.): *Magyar néprajz III. Kézművesség*. Budapest, 1991, 214–220.

Suciu, Simona: *Fortificația medievală a orașului Baia Mare*. *Marmatia* 8/1(2005). 311–354.

Sütő Kálmán Zsolt: *Húsfogyasztás Nagybányán a 17–19. században*. *Sugárút. Szatmári Műhely* 4 (2016). 83–95.

Sütő Kálmán Zsolt: *Vágóhidak és mészárszékek Nagybányán a 17–19. században*. *Migráció. Integráció? A Kolozsvári Magyar Történelmi Intézet Évkönyve II(2017)*. 325–349.

Sütő Kálmán Zsolt: *Organizarea și structura organelor de conducere a orașului Baia Mare în sec. XVI–XVIII*. *Revista Arhivei Maramureșene* 10(2017). 85–113.

Sütő Kálmán Zsolt: *A nagybányai önkormányzati testület szerkezete a 16–18. században*. *Erdélyi Múzeum* 1/LXXX(2018). 71–87.

Sütő Kálmán Zsolt: *Sertéstartás, sertéshúsfogyasztás Nagybányán a 17–19. században*. *Certamen* V(2018). 195–206.

Szabadfalvi József: *Az extenzív sertéstenyésztés emlékei Magyarországon*. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve LI(1969–1970)*. 283–332.

Szádeczky Lajos: *Nagybánya régi iparáról és czéheiről*. *Századok* XXIII(1889). 673–700.

Szádeczky Lajos: *Múzeum a zálogházban*. *Erdélyi Múzeum* 4/XVI(1899). 247–251.

Szász Károly: *Adatok a nagybányai kőipár, kő- és fafaragók történetéhez*. In: Bodor András–Cselényi Béla–Jancsó Elemér–Jakó Zsigmond–Szabó T. Attila (szerk.): *Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Tudományos Könyvkiadó, Bukarest, 1957, 566–576.

Szende László: *Mészárosok és mészárszékek*. In: Szulovszky János (szerk.): *A magyar kézművesipar története*. Budapest, 2005, 153.

Szulovszky János: *A kézművesipar története iránti érdeklődés kibontakozása*. In: Uő (szerk.): *A magyar kézművesipar története*. Budapest, 2005, 13–20.

Tarisznyás Márton: *A mészároosság*. In: Uő: *Gyergyó történeti néprajza*. Budapest, 1994, 91–98.

Telcean, Ecaterina: *Însemne și embleme de breaslă din Bistrița (sec. XVII–XIX)*. Revista Bistriței VIII(1994). 97–108 + 18 tábla.

Ursuțiu, Maria: *Contribuții privind breslele din Hunedoara și Hațeg în secolul al XVII-lea*. Sargetia XX(1986–1987). 232–240.

Végh András: *A budai német mészárosok céhkönyvének helyrajzi vonatkozásai*. In: Kenyeres István (szerk.): *A budai mészárosok középkori céhkönyve és kiváltságlevelei*. Budapest, 2008. (Források Budapest közép- és kora újkori történetéhez I.) 57–72.

Winkler Elemér: *A soproni pékek és mészárosok élete a XVI–XVIII. században*. Historia 7–8(1928). 76–96.

Zepezaner Jenő: *Székelyudvarhelyi céhbehívótáblák*. A Csíki Székely Múzeum Évkönyve 2010. 365–376.

Zepezaner Jenő: *Székelyföldi céhpecsétek*. Acta Siculica 2011. 409–424.

Teze de doctorat

Anton, Ecaterina: *Meșteșugurile din comitatul Cluj și Satu Mare în secolul al XVII-lea*. Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2005.

Tuza Csilla: *Állami céhszabályozás, céhpolitika III. Károly és Mária Terézia uralkodása alatt*. Doktori disszertáció, Budapest, 2016.
https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/32978/dissz_tuza_csilla_tortenelemtud.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lucrări de referință: enciclopedii, dicționare, albume

Benkő Loránd (főszerk.): *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. III.*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976.

Frecksay János: *Mesterségek szótára*. Budapest, 1912.

Keresztesi József: *Magyar nyelv eredete*. Pozsony, 1844.

Németh Péter: *A középkori Szatmár megye települései a 15. század elejéig*. Nyíregyháza, 2008.

Rusu, Viorel–Pop, Lucia–Botiș, Ioan: *Baia Mare oraș liber regal: vestigii și mărturii medievale*. Editura Eurotip, Baia Mare, 2014.

Szabó T. Attila et al. (szerk.): *Erdélyi magyar szótörténeti tár I–XIV*. Bukarest–Budapest–Kolozsvár, 1975–2014.

Szamota István–Zolnai Gyula: *Magyar oklevél-szótár*, Budapest, 1906.

Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái*. II. Budapest, 1893.

Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái*. III. Budapest, 1894.

Zoványi Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. Budapest, 1977.

Manuscrite

Schönherr Gyula: *Oklevéltár Nagybánya monográfiájához*. (Kiadatlan kézirat a Máramaros Megyei Történelmi és Régészeti Múzeumban).

Baze de date on-line

www.arhivamedievala.ro

www.adatbazisokonline.hu

www.net.jogtar.hu/ezer-ev-torvenyei

www.mapire.eu